

17. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINA AİT BİR HAZİNE DEFTERİ**A TREASURE BOOK OF THE SECOND HALF OF THE 17TH CENTURY****Gülser YARDIM**

Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,

gulseryardim@nevsehir.edu.tr,

ORCID: 0000-0003-3338-5982

Özet

Osmanlı Devleti'nin hazinesi Birun ve Enderun hazinesi olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Bu hazinelere gelen gelirler ve hazineden çıkan giderler kayıt altına alınır. Kayıtlar düzenli olarak defterlere kaydedilirdi. Bu çalışmada da hazineye ait bir defter incelenecektir. Defter 17. yüzyılın ikinci yarısına aittir ve IV. Mehmed döneminde tutulmuştur. Defterin içeriğine bakıldığında farklı farklı içeriklere sahip kayıtların bir araya getirildiği anlaşılmıştır. Defterin 3 ve 16. sayfalarında incelenmesi muhalefattan gelip hazineye aktarılan malların listelerinin tutulmuştur. Defterin bu kısmı tarafımızdan başka bir makalede yayınlanmıştır. Defterin 18 ila 35. Sayfaları ise genel olarak hazine harcamalarının dökümlerinin olduğu bir içeriğe sahiptir. Bunun yanında çeşitli ihsanların, para dolu sandıkların, padişaha ait eşyaların, yeni yaptırılan eşyaların, satın alınan eşyaların, saraydan at alanların listesinin olduğu kayıtlar bu defterin içeriğini oluşturmaktadır. Bu bakımdan defterde, hazine gelirlerine dair para anlamında periyodik bilgilerin var olduğu kayıtlar yoktur. Defterde tarihi süreç anlamında da tutarlılık yoktur. Diğer yandan defterin bazı sayfalarında kaydı tutulan verilerin üzeri çizilmiştir. Defterde konu bütünlüğü de bulunmamaktadır. Bu gibi sebeplerden defterin bir müsvedde defter olabileceği düşünülmektedir. Defterin içerisindeki veriler Osmanlı hazinesinin yapısı, işleyişi açısından ve dönemin pek çok eşyası ile ilgili bilgi vermesinden ötürü Osmanlı sosyoekonomik tarihi ve kültür tarihi araştırmaları bakımından önemli bilgiler ihtiva etmektedir. Bu çalışmada kullanılan arşiv defteri T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nden temin edilmiştir. Çalışmanın yapılabilmesi için öncelikle defter transkript edilmiştir. Elde edilen veriler belirli başlıklar altında değerlendirilmiştir. Transkript edilen metin defterin tutuluş şekli ve içeriğini birebir okuyucuya gösterebilmek için çalışmanın sonuna eklenmiştir. Böylelikle yapılan çalışmanın alanına katkı sağlaması amaçlanmaktadır ve umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hazine-i Amire, IV. Mehmed, Hazine Harcamaları, 17. Yüzyıl.**Abstract**

The treasury of the Ottoman Empire consist of two parts, the treasury of Birun and the treasury of Endurun. Income from these treasuries and expenses out of the treasury were recorded. Records were regularly recorded in ledgers. In this study, a notebook belonging to the treasury will be examined. The notebook belongs to the second half of the 17th century and IV. Mehmed period. When the contents of the ledger are examined, it is understood that records with different contents are brought together. It is understood that the 3rd and 16th pages of the notebook are kept in the lists of the goods that came from the opposition and transferred to the treasury. This part of the notebook was published by us in another article. Pages 18 to 35 of the ledger contain the

breakdown of treasury expenditures in general. In addition, the content of this book include the list of various gifts, chests full of Money, belongings of the sultan, newly built items, purchased items and the list of those who bought horses from palace. In this respect, there are no records in the book that there is periodic information about the treasury revenues in term of money. There isn't consistency in the notebook in terms of the historical process. On the other hand, on some pages of the notebook, the recorded data has been crossed out. There isn't subject integrity in the notebook. For such reasons, it is thought that the notebook may be a draft notebook. The data in the notebook provides important data in terms of Ottoman socio-economic history and cultural history researches since it gives information about the structure and functioning of yhe Ottoman treasury and many items of the period. In order to carry out the study, it was obtained from the Ottoman Archives of the Presidency of the Republic of Turkey State Archives. In order to carry out the study, the notebook was first transcribed. Afterwards, the obtained sections were evaluated under certain headings. The piece of transcribed text attachments is also about to be used for the way the notebook is kept and for displaying it to the sensitive recipient. It is intended and hoped to contribute to the structured area region.

Keywords: Hazine-i Amire, IV. Mehmet, Treasury Expenditures, 17th Century

Giriş

Bu çalışma Osmanlı Devleti'nin hazinesine ait bir deftere dayanılarak yapılmıştır. Çalışmaya kaynaklık eden defter, 17. yüzyılın ikinci yarısına aittir. Defter yaklaşık olarak 1665 yıllarına denk gelmektedir. Defter incelendiğinde, kaydedilen verilerin bazı sayfalarında bazı yerlerinin üzerinin karalanması ve çizilmesi; defterde konu bütünlüğünün olmaması, defter kaydedilirken kronojik sıralamada dalgalanmaların olması bu defterin müsvedde defter ya da ön defter olabileceği ihtimalini akla getirmektedir.¹ Yine de bu faktörler defterin transkript edilip değerlendirilmesine mani görülmemiştir. Çünkü elde edilen veriler hazinenin işleyişi, hazineye giren mallar ve eşyalar, Osmanlı sarayında günlük hayata dair ilginç nüanslar hakkında değerli bilgiler içermektedir. Bu açıdan defter çok yönlü olması bakımından da ayrıca dikkat çekicidir.

Çalışmamıza kaynaklık eden defter hazineye ait olduğu için Osmanlı Devleti'nin hazinesi ile ilgili kısa bir bilgi vermek yerinde olacaktır. Hazine genel olarak para ve değerli eşyaların saklandığı yer, vezne, sandık olarak tanımlanmıştır.(Parlatır, 2003). Kavram olarak hazineye Osmanlı Devleti'nden önceki İslam devletlerinde de rastlanılmıştır. Örneğin Selçuklular'da da para, hil'at, vesika, silah, kıymetli eğer takımları ve mücevheratın saklandığı yer olarak hazine kelimesine sıkça rastlanır (Orhonlu, 1998). Pek çok kurumun oluşturulmasından kendinden önceki Müslüman ve Türk devletlerden Osmanlı Devleti'nde de daha kuruluş

¹ Osmanlı devlet muhasebesinde genellikle gelirler için ayrı, giderler için ayrı günlük defter tutulduğu gözlenmekte ve belgelere dayalı kaydın beş- on gün içinde yapıldığı bilinmektedir.(Güvemli-Güvemli, 2015: 21) Bu bilgiler ışığında çalıştığımız defterdeki senelik dalgalanmalar göz önüne alındığında bahsedilen ihtimalin daha da arttığı anlaşılmaktadır.

yıllarında kıymetli nakit ve malların korunduğu bir hazinenin var olduğu düşünülmektedir. (Uzunçarşılı, 1978). Cengiz Orhonlu Osmanlılar'da XVIII. yüzyılın son çeyreğine kadar Enderûn (Hazîne-i Hâssa, iç hazine) ve Bîrun (maliye hazinesi, devlet hazinesi, dış hazine) adlarında iki hazinenin varlığına rastlanmakta, ancak bu ayırımın kesin olarak şekillendiği bilinmediğini belirtmektedir (Orhonlu, 1998). Yalnız Fatih Sultan Mehmet'in (1451-1481) teşkilat kanunnamesinde, baş defterdarın bütün devlet mallarının nazırı durumunda olduğundan söz edilmesi ve yine burada "Ceyb Harçlığı" tabirine rastlanması bu ayırımın bahsi geçen dönemde yavaş yavaş meydana geldiğini düşündürmektedir (Orhonlu, 1998). Sonuç olarak Osmanlı Devleti'nin 18. Yüzyılın son çeyreğine kadar iç hazine ve dış hazine şeklinde tasniflenmiş bir hazine yapılanması mevcuttu. Dış hazine Hazine-i Amire, Maliye Hazinesi, Divan-ı Hümâyûn Hazinesi, Birun Hazinesi, Taşra Hazinesi gibi adlarla anılmıştır. İç hazine ise Enderûn Hazinesi olarak isimlendirilmiştir.

Defterdarın sorumluluğu ve Vezir-i Azamın nezaretinde olan Dış hazinenin gelirlerinin genelini şer'i ve örfi vergiler oluşturmaktadır. (Mumcu, 1976; Tabakoğlu, 1996). Osmanlı Devleti'nde İç hazinenin gelirleri ise dış hazineden artan fazla para, bazı haslar, cizye, adet-i ağnam, bazı mukataaların gelirleri, Mısır'dan gelen vergiler, çeşitli hediyeler, müsadere vesilesiyle ya da terekelerden aktarılan mallar, vakıf gelirleri ve çeşitli vergilerden oluşmakta idi (Köseoğlu, 1980). Daha farklı kanallar aracılığıyla beslenen Enderûn Hazinesi; Bodrum Hazinesi, İfraz Hazinesi, Çilhane, Hasoda, Raht (Has Ahur), Hil'at (Enderûn Dış Hazinesi) ve Ceyb-i Hümâyûn (Harem-i Hümâyûn) gibi alt birimlerden oluşmaktaydı. (Uzunçarşılı, 1978)² Osmanlı Devleti'nin hazinesinin gelir ve giderlerinin neler olduğu, hangi kısımlara ayrıldığı bilinmekle beraber gelir ve giderlerin kaydedildiği defterler temel alınarak yapılan çalışma sayısı literatürde son derece azdır. Bu konuda beklide ilk niteliğinde olan çalışmalardan biri Kadir Arslanboğa'nın Osmanlı Devleti'nde İç Hazine Harcamaları (1649-1680) isimli çalışmadır. Bu çalışmada Enderun Hazinesi'ne ait bir defterden hareketle yapılmıştır ve Enderûn Hazinesi'nden yapılan harcamaların ne kadar geniş bir yelpazede olduğu gözler önüne serilmektedir. (Arslanboğa, 2014). Alanla ilgili bir başka çalışma tarafımızdan yapılmıştır ve 'Osmanlı Devleti'nde Enderûn Hazinesi Gelir Defteri (1783-1803) ismini taşımaktadır.(Yardım, 2019) diğer yandan Ahmet Şimşirgil'in 'Osmanlı İdaresinde Uyvar'ın Hazine Defterleri ve Bütçe Örneği' isimli çalışmayı da hazine defteri olması ve araştırmacılara hazine defterlerinin içeriğini göstermesi hasebiyle zikretmekte yarar vardır. (Şimşirgil, 1998, 325-355)

² Ayrıca bkz. (Terzi, 2014: 893-903)

Defterin Tanıtılması

İncelenen defter, T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nden temin edilmiştir. Defterin künyesi Fon TS.MA.d. kutu/gömlek no 02321.0001.00 şeklindedir. 35 adet mikrofilm görüntüsü olan defterin tarihi genel olarak 1076 (1665) senesi olarak gösterilmiştir. Bu senenin Muharrem ayı ile başlayan defterin son sayfalarında 1076 Rebi'ül-evvel ayı kaydına rastlanmıştır (TS.MA.d.02321.0001.00 s. 2a, 32a). 19 a sayfasında da yine 1076 senesine ait kayıt mevcuttur (TS.MA.d.02321.0001.00 s. 19a). Bununla beraber defterin bazı sayfalarında daha önceki yıllara ait kayıtlara da rastlanmıştır. Mesela 31a sayfasında 1072, 31b sayfasında 1073 senesine ait veriler bulunmaktadır (TS.MA.d.02321.0001.00 s. 31 a, b). 22 b sayfasında da tarih olarak 1078 kaydı vardır (TS.MA.d.02321.0001.00 s. 22b). Dolayısıyla defterin tutulmasında tarihsel süreçte yukarıda da bahsedildiği üzere bir dalgalanma söz konusudur.

Defterin pek çok sayfasında üzerinin kalemle karalandığı görülmüştür. Tarihsel akıştaki dalgalanmalar, bazı sayfaların ve kayıtların üstünün karalanması defterin müsvedde bir defter olduğunu düşündürmektedir. Fakat bu durum yukarıda da ifade edildiği gibi çalışmamızı gölgeleyecek mahiyette değildir. Bu çalışmanın amacı bu noktada hazineye giren malların ya da hazineden yapılan harcamaların parasal değerinden çok cins ve nitelikleridir.

Değinilmesi gereken bir başka nokta şudur: Defter içerik olarak da farklılık göstermektedir. A ve b yüzlü olarak kaydedilen defterin üçüncü sayfadan on altıncı sayfalar arasının muhalefattan gelen malların kaydını içerdiği tespit edilmiştir.³ 17. Sayfa boştur. Bundan sonraki sayfalar ise otuz beşinci sayfaya kadar hazineye kaydedilen eşyaların ve bunun yanında hazineden yapılan harcamaların da bulunduğu bir defter halini almıştır.

Defterin Tahlili

Defterin bu çalışmaya kaynaklık eden sayfalarında hem hazineye gelen hem de hazineden çıkan mallara dair veriler bulunmaktadır. Bunun yanında hazineden borç alınan bazı eşyalar; hazineden verilen harçlar, ihsanlar, Ceyb-i Hümâyûn, para kestirmek sırma çektirmek gibi amaçlarla verilen altın ya da gümüş eşyalar gibi kalemlerin de kaydedildiği anlaşılmaktadır. Bu kalemlerin neler olduğu ve deftere nasıl kaydedildiği aşağıda ayrıntısıyla ele alınacaktır.

1. Hazineye Gelen Mallar

1.1. Nakit

³ Defterin buraya kadar olan sayfası makale olarak tarafımızdan daha önce yayınlanmıştır. (Yardım, 2021). Defterde içerik bütünlüğünün olmaması ve çok geniş kapsamlı olması sebebiyle defterin ilk 16 sayfası ve geri kalan sayfaları farklı makaleler şeklinde yayınlamayı uygun bulduk.

Hazineye gelen malların bazen nakit bazen eşya şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Nakit olarak kayıtların 18. sayfanın a ve b yüzünde ağırlıklı olarak tutulduğu tespit edilmiştir. Bu sayfadaki veriler ilk olarak Safer 1076 (Ağustos /Eylül 1665) yılına tarihlidir. Başlık olarak ‘1076 sene-i Saferü’l-hayrında Edirne’den İstanbul’a teveccüh olundukda dış hazineye teslim olunan eşyalardır.’ cümlesi geçmektedir. Edirne düşkünü olan dönemin padişahı IV. Mehmet’in İstanbul’a dönüşte yanında getirdiğini düşündüğümüz bu sandıklar içinde keselerin olduğu bunların içinde de paraların olduğu fark edilmektedir. Dikkat çeken başka noktanın da kayıtların kenarlarına düşülen nottan anlaşıldığı kadarıyla bu keselerden bazılarının haseki sultana verilmiş olmasıdır.⁴ (TS.MA.d.02321.0001.00; s.18 a)

18 b sayfasında da altın ve akçe sandıklarının kaydı bulunmaktadır. Bir de ‘Vali-i Bağdad İbrahim Paşa’dan⁵ gelen akçedir. Siyah demirli gurus sandığı aded 5 (üç sandıkda kese beşer, iki sandıkda kese dörder (yekûn kese 23)’ şeklinde bir kayıt da mevcuttur. Aynı sayfada ‘Akçe sanduğı yoldaşların ulufe akçesi olur’ kaydı da tespit edilmiştir. (TS.MA.d.02321.0001.00; s.18 b) 27 a sayfasında da 8 gurus sandığından, para sandığı ve 4 Çil akçe sandığından bahsedilmektedir. (TS.MA.d.02321.0001.00; s.27a)

Defterin 34 a sayfasında da ‘Mâh-ı Şaban’da Çatalca’ya geldikde alıkonan akçe-i çil’ ve ‘Mâh-ı mezbûrun gurreşinde Çatalca’ya gelen akçe’ başlıkları altında keselerde olan çeşitli paraların kaydı tutulmuştur. Bunlar içinde ‘Karzdan gelen sandık esedi gurus kese 140’ kaydından da anlaşılacağı üzere bazı paraların borç tahsili dolayısıyla olduğu anlaşılmıştır. Yine bazı para keselerinin haseki sultana ihsan edildiği anlaşılmaktadır. 34 b sayfasında da yine çeşitli altın, gümüş ve paraların kaydının tutulduğu görülmüştür. Yeni kesilen sikkelerin de kaydının tutulduğu anlaşılmaktadır. (TS.MA.d.02321.0001.00; s.34a-34b) Yine başka bir kayıta ‘ Numune için kal olan eski akçe 16500’ ve ‘Numune için kal olan gurus 140’ ibarelerine rastlanmıştır (TS.MA.d.02321.0001.00; s.20b). Bu veriden eski paraların tekrar yeni paraya dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır. Bu veriler bize aylık ya da yıllık düzeyde hazine gelirlerinin yekûnu hakkında net veriler sağlamasa da dönemin para çeşitleri, hazineye hangi kanallardan para aktarıldığı konularında fikir sağlamaktadır.

1.2. Giyim Kuşam Unsurları ve Kumaşlar

⁴ Defterde ara ara haseki sultana ihsanların yapıldığı görülmektedir. Haseki sultan olarak padişahın kadınları içinde en sevgili olana ve çocuk doğurana denildiği belirtilmiştir(Uzunçarşılı, 1988 b). Padişahın nikâhlı olan eşi en fazla 4 tane olabilmektedir. (Akgündüz, 1994, 263). IV. Mehmet’in en nüfuzlusu Rabia Gülnuş Sultan olmakla beraber, Gülnar ve Afife adında üç kadınının olduğu bilinmektedir(Uluçay,1985). İncelenen defterde isim kaydı olmadığı için kastedilen hasekisultanın kimliği bilinmemektedir.

⁵ 1665 Ağustos/Eylül aylarına denk gelen bu tarihte Vali-i Bağdad İbrahim Paşa ile ilgili şöyle bir bilgiye ulaşılmıştır. ‘Basra beylerbeyi Hüseyin Paşa, Lahza eyaletini Basra eyaletine ilhakı vebeyi Mehmed Paşa’nın firarı üzerine merkezden ferman ile Uzun İbrahim Paşa Basra seferine çıktı. Basra’yı kuşattı. Ancak Basra valisi özür dileyerek Lahza’yı yine eski valisine verdiği için kuşatma kaldırıldı.(Bayatlı, 2005)

Defterin pek çok yerinde sandıklar içinde saklanan pek çok giyim kuşam unsuruna ve kumaş çeşitlerine rastlanılmıştır. Bunların bazılarının padişaha ait olduğu notu düşülmüştür. Bazılarının da elçinin hazineye iade ettiği mallardan oluştuğu görülmüştür.

Padişaha ait eşyalar arasında 19 a sayfasında padişaha ait çizmelerdir. 'İçeri alınmıştır' notu düşülen çizmelerin bir sandıkta muhafaza edildiği anlaşılmaktadır. (TS.MA.d.02321.0001.00; s.34a-34b) yine diğer bir kayıta da '*hünkârımızın alay ve günde kaftanları olur*', '*hünkârımızın kakım kürkleri olur* ve '*hünkârımızın mütenevvia kaftanları olur*', '*hünkârımızın ayakkabıları*' kayıtları yer almıştır. (TS.MA.d.02321.0001.00; s.26b, 29a) Padişaha ait olduğu düşünülen eşyaların bir kısmı da defterin 32 a ve b sayfalarında yer almaktadır. Sayfanın başında '*Sene 1067 Rebi'ü'l-ahirde Davud Paşa'ya yatusunda nüzül olunub --- sandıklarında yerleşdirildikten sonra bu mahalle kaç sandık olduğu işaret olundu.*' şeklinde bir açıklama bulunmaktadır.⁶ Burada çeşitli kürk, kaftan, murassa esvablar, erkân kürkleri, yelpazeler, donluk kadifeler ve şalvarların, '*Müfti-i 'azâm ve 'ulemâ-i kirâm ve virgi kürkü*' şeklinde tanımlanan kürklerin sandıklar içinde muhafaza edildiği anlaşılmaktadır. (TS.MA.d.02321.0001.00; s. 32a-32b)

Ekler kısmında da görüleceği üzere defterin bazı sayfasında sandıklar içinde giyim kuşam unsurlarına rastlanılmıştır. Bunların dikkat çeken bazıları şunlardır: çeşitli renklerde ve kumaşlar ve kürklerden serhaddiler, kontoşlar, kaftanlar, kerrakeler, vezir kürkleri, beylerbeyi seraseri ulema kürkleri, erkan kürkleri, entari ve zıbınlar, şalvarlar, nalınlar, büyük boy çizmeler ve papuçlar. (TS.MA.d.02321.0001.00; s. 19a, 26a, 26b)

Defter incelendiğinde zaman zaman da yine sandıklar içinde giyim kuşam için kullanılan çeşitli kumaşlara rastlanılmıştır dibalar, sade hatayîler, sade kadifeler, beyaz çukalar,sade atlaslar, soflar, tefârikler, kutniler gibi. (TS.MA.d.02321.0001.00; s.32a-b,26a, 26b)

1.3. Silahlar ve Diğer Eşyalar

Defterin bazı sayfalarında kesici delici ve ateşli silahların kaydının tutulduğu görülmüştür. Mesela 19 b sayfasında sandığın içinde 25 adet simlice kılıç, 25 adet tüfenk bulunmaktadır. 26 a sayfasında da yine sandıklar içinde 1 adet Tatar Han kılıcı, 1 adet vezir kılıcı, 5 adet murassa virgü kılıçları ve 3 adet de sade altın kılıcı bulunmaktadır. 18 b sayfasında sandık içinde sade kılıç namlısı ve okların olduğu kaydedilirken 32 a sayfasında Davut Paşa'da intikal halindeyken padişahın olduğu düşünülen eşyalar içinde ok sandığı, kılıç sandığı, pota

⁶ IV. Mehmet'in Ava meraklı olduğu Edirne'de çokça vakit geçirdiği bilinmektedir. IV Mehmet'in çok sevdiği yerlerden birinin de Davud Paşa Sahrası olduğu da bilinmektedir. Bu mahaldeki var olan yapıları tadilattan geçirip yenilerini de yaptırdığı bilinmektedir. Mesela buradaki kasrı onartmış, çevresine saraçhâne, ahır ve ambarlar ilâve ettirmiş, burada bir de mescid yaptırmıştır(Özcan, 1994; s. 44). Buradaki kayıttan da Padişah IV. Mehmed'in buraya geceleme için geldiği andaki sandıklar içindeki kıyafetleri ve eşyalarının listesi olduğu düşünülmektedir.

okları ve nişangâhlar ve canavar okları sandığı vardır. (TS.MA.d.02321.0001.00; s. 26a,19b, 18b, 32a). Buradaki canavar okları kaydı dikkate şayandır. Av merakı olan IV. Mehmet'in bu hobisinin izlerini bu kayıtlar aracılığıyla gütmek mümkündür.

Diğer yandan dönemin ev içi döşemesinde kullanıldığı düşünülen bazı eşyalara rastlanılmıştır. Tuş perdesi, murakka perde, nihali, Acem zerbâbu kalıçe, çatma yastık, buhur kutusu, kilimler gibi. (TS.MA.d.02321.0001.00; s . 18b, 19a) Bu noktada rastlanılan saatler de dikkat çekicidir. Asma saat, kule saat, çarköşe çekmece saat, kubbe saati, minalı eğreti çekmece saat gibi çeşitleri belirtilen saatlerden birinin '*Harem-i şerifden gelan hünkârımızın kubbe saati aded 1*' şeklinde kaydedildiği görülmüştür. Dolayısıyla bunun padişahın şahsi saati olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir sayfada da sandıklar içinde saatlerin olduğu ve bazılarının haseki sultana verildiği anlaşılmaktadır. 19 a sayfasındaki sandığın içinde bulunan haseki sultana verilen saatler dönemin kullanılan saatleriyle ilgili bir hayli detay vermektedir. Bunlar küçük asma çalar saat, aynalı tabla saati, Uyvar? tarzı çekmece saati, kubbe çekmece saati, hünkârımızın asma çalar aylı günlü mina saat, Asma çalar saat, İlçi götürdüğü kalkan iri (ayrı?) saat şeklinde kaydedilmiştir. (TS.MA.d.02321.0001.00; s. 19a)

2. Ceyb-i Hümâyûn

Kaynaklarda "ceyb-i hümâyûn akçesi, cep akçesi, ceyb-i hümâyûn harçlığı, aylık-ı ceyb-i hümâyûn, ceyb-i hümâyûn dairesi" gibi değişik şekillerde geçmekte olup padişaha ait gelirleri ve bunlardan yaptığı harcamaları ifade etmektedir(Sahillioğlu, 1993). İncelediğimiz defterin bazı sayfalarında Ceyb-i hümâyûn ile ilgili kayıtların tutulduğu görülmüştür. İlk veri 21b sayfasında bulunmaktadır. 77 senesi '*Mâh-ı Cemaziye'l-evvelde vâki*' olan *masârifdir ki beyân*' başlığının altında '*Ceyb-i hümâyûnlarına tahminen kethudâ yedinden verilen altın 85*' şeklindedir (TS.MA.d.02321.0001.00; s. 21b). Aynı yılın Receb ayı için rikâb-dâr ağa yediyle hasene 100 kaydı mevcuttur. Aynı yılın Şaban, Ramazan ve Muharrem ayları için farklı farklı görevliler yediyle Ceyb-i Hümâyûn verildiği görülmüştür. Verilen meblağda da bir tutarlılığın olmadığı tespit edilmiştir. (TS.MA.d.02321.0001.00; s.22a).

Diğer bir kayıтта 78 senesinin '*Rebiü'l-evvelde vaki olan ceyb-i hümâyûn*' başlığının altında dokuz farklı kalem vasıtasıyla bütçe ayrıldığı görülmüştür. Bunlar içinde yeni kal olmak için verilen altın, kuşçulara, tüfenkçilere, kazancılara ve kilar kethüdasına yol harcı için verilen gurus gibi kayıtlar padişahın özel harcamaları ile ilgili fikir vermektedir. (TS.MA.d.02321.0001.00; s. 22b) Son olarak 33 a sayfasında da masrafların kaydedildiği bir kısımda '*Ceyb-i Hümâyûnlarına --- fi 16 , 46*' kaydı vardır. (TS.MA.d.02321.0001.00; s.33a). Tüm bu veriler özellikle ay bazında düzenli periyotların kaydını içermediğinden sağlıklı bir analiz yapılmasını önlemekle beraber bu masrafların niteliğiyle ilgili fikir vermektedir.

3. Harcamalar

Defterin incelediğimiz kısmının bazı sayfaları gerek ihsan, gerek bazı harcamaların karşılığı olarak verilen masraf kayıtlarıyla doludur. Bu verilerde çoğu zaman bir kişi vasıtasıyla tutulan paranın meblağı kaydedilmiştir. Özellikle ne için verildiği yazılmamıştır. Bazı durumlarda da yazılmıştır. Defterin özellikle 20a ve b, 21 a ve b, 22 b, 23a, 33a ve b, 34 a sayfaları bu tarz kayıtların yer aldığı bölümlerdir.

Bir hizmet karşılığı yapılan harcamalar o dönemde yapılan harcamaların cinsleri ile ilgili fikir vermektedir. Mesela 20 b sayfasında '*Kuyumculara tâ'amiyye gurusu 28*', '*Bir mühr kaşı yapıldı altun aded 14*', '*Çan petro yaptığı saat zarfı için altun aded 20*'; 21 a sayfasında '*Kürkcilere gurusu 50*', '*Çizmecilere gurusu 35*', '*Tüfenkci Konril için 20000*', '*Zırhçı Mahmud Çelebiye 10000*', '*Tüfenkci Ahmed Çelebiye verilen 2500*'; 23 a sayfasında '*Tımara çıkan hastalar için traşdara verilmiştir gurusu 40*'; 33a sayfasında '*Vezir-i azamdan tazı götürenlere 22*', '*Ordulara 250 gurusu*' 33 b sayfasında '*Karaca göndere avcılara 200*' kayıtları bunlara örnektir (TS.MA.d.02321.0001.00; s. 20b, 21a, 23a, 33a, 33b).

Bağışlama, bağışta bulunma anlamları olan ihsanlar da defterde dikkat çeken harcama kalemlerindedir. 20 b sayfasındaki '*Veznedârlara ve kalcılara verilen ihsân gurusu 8000*' kaydından başka '*Mâh-ı safer-i ahirde vaki olan ihsânât*' başlığının altında çok sayıda kayıt bulunmaktadır. (TS.MA.d.02321.0001.00; s. 20b). 21 a sayfasındaki '*Silâh-dâr ağa yediyle Şabân-ı şerifde akçe getiren Tatarlara ihsân gurusu 150 (Rebi'ül-evvel f 27)*', '*Fukarâya ber vech-i ihsân akçe 10000*' kayıtları dikkat çekicidir. (TS.MA.d.02321.0001.00; s. 21a). Başka bir sayfada da '*Vezir-i azam hazretlerine getiren adama ihsân olunmuşdur gurusu 300*', '*Musâhib Ahmed'e ihsân olunan çukaya gurusu 500*', '*Kilardan çıkan Şâtır Hüseyine ihsân olunan gurusu 200*', '*Kâbe-i Şerifden gelen dört adama ihsân gurusu 800*' kayıtları tutulmuştur. (TS.MA.d.02321.0001.00; s.23a). 33 a sayfasında da '*Haseki sultan hazretlerine ihsân olan 158*', '*Çuka-dâr ağa yedinde musâhib ağaya ihsândır fi 2020*', '*Bir fakire ihsân kethudâ yedinden fi 20 5*', '*Hekim başına ihsân fi 5 500*' bilgileri verilmiştir. (TS.MA.d.02321.0001.00; s.33a). 34 a sayfasında da 4 adet Yemen kesenin haseki sultana, 1 gurusun da hekim başına ihsan edildiği belirtilmiştir.

4. Yeni Yaptırılan Ürünler

İncelenen defterde gerek hazineye var olan eşyalar yeniden dönüştürülerek yeni yaptırılan nukud ve ev eşyalarının, gerekse yeniden yaptırılması emredilen eşyaların kayıtları vardır. Bunun dışında bazı ürünlerin üzerine işleme yapmak için de harcama kalemlerinin oluşturulduğu görülmüştür.

Saray hazinesinden bazı gümüş, altın veya değerli ürünlerin dönüştürüldüğü ürünlerle ilgili elde edilen veriler şu şekildedir: mesela 21 b sayfasında ‘*Eski yekmerdi kapak yapılub teslim olundu dirhem 75*’ kaydı bulunmaktadır. Yine aynı sayfada bulunan ‘*Sonra ---evânilerden sim vezin olundukda sim dirhem 6235*’ şeklindeki kayıttan da gümüş bazı mutfak kaplarından yeni para kesildiği anlaşılmaktadır. (TS.MA.d.02321.0001.00; s. 21b). 29 b sayfasında da hazinede olan gümüş ve altın kap kacaktan yenip kapların yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Yine aynı sayfada yer alan ‘*Def’a Nemçe’den gelen sepeti gümüşden sırma çekmek için verilen sim dirhem 18600, halis sim dirhem 15000*’ kaydından bazı eşyalarında üzerine işleme yapmak için hazineden gümüş verildiği anlaşılmaktadır. Bu sırmaların altın da olabildiği diğer verilerden anlaşılmaktadır. (TS.MA.d.02321.0001.00; s. 29b, 30 a).

Defterdeki 28 b sayfasında da bazı eşyaların yeniden yaptırılması için defterdara emir verildiği anlaşılmaktadır. Bunlar içinde çok sayıda kilim, yastık gibi eşyalar gibi içine eşya koymak için kullanılan sepet, harar ve sandıklar vardır. Yine çok sayıda akçe sandığı, hazine kilidi yapılması emredilmiştir. Yine bu sayfada ‘*Mavi mina akreb saat aded 1 (ayar için yarıcı Ali Ağa yediyle gelmiştir. Mâh-ı Muharrem fi 22 sene 77)*’, ‘*Piruze minalı etrafi Firengi elmaslı akreb saat (ayar için yarıcı Ali Ağa yediyle gelmiştir. Mâh-I Muharrem fi 22 sene 77)*’ bilgisi mevcuttur. (TS.MA.d.02321.0001.00; s.28 b).

5. Diğer Veriler

İncelenen defterin bir sayfasında da hazine-i amire eskilerinin bazı görevlilere dağıtıldığı anlaşılmıştır. Bu görevlilerin peşkir gulamı, sadzende başı, bülbülcü, tablcı gibi kişiler olduğu görülmüştür. Bu kişilere çeşitli cins ve sayıda sandık dağıtılmıştır (TS.MA.d.02321.0001.00; s. 29a). Yine 35. sayfada da bazı görevlilere sandıklar verildiği ve içlerinde çeşitli eşya ve giyim kuşam unsurlarının olduğu görülmüştür (TS.MA.d.02321.0001.00; s. 35).

Osmanlı Devleti’nde seferde hizmet edenlere devletin çeşitli hediye ve ihsanlarda bulunduğu bilinmektedir (Uzunçarşılı, 1988 a; s. 206). Defterde bunun bir örneği mevcuttur. Kayıt ‘*Sene 76 Mâh-ı Safer’in beşinci günü sefer-i hümayûnda olan hazineliye saadetlü hünkârımız Hattı Hümayûn ile birer yem ihsân etmiştir. Yem alan hazineli beyân olunur.*’ başlığını taşımaktadır.⁷ Bu başlık altında uzunca bir listede sefere katılan kişilerin kimin kölesi olduğu kaydı da düşülmüştür (TS.MA.d.02321.0001.00; s. 31 a.)

⁷ Bu tarih 17 Ağustos 1665 senesine denk gelmektedir. Bahsedilen seferin hangi sefer olduğu belirtilmese de 1665 yılından önce Uyvar Seferi bulunmakla beraber bu sefer sonunda Uyvar fet edilmiş ve 1075’te (1664) Avusturya ile yirmi yıllığına imzalanan Vasvar Antlaşması ile sonuçlanmıştır. (Mustafa C. I-II, Nuri Paşa, 1992: s.269-273; Özcan 2003, s. 415-416). Bu sefere katılan kişiler olma ihtimali vardır.

Son olarak ‘Sene 1072 Hazine-i ‘Amireden at alanlar beyân olunur.’ başlığıyla kaydedilen listeden bahsetmek gerekir. 1661-62 yıllarına denk gelen bu kayıta on beş kişilik bir liste bulunmaktadır.

Sonuç

17. yüzyılın ikinci yarısına ait bu defterin incelenen kısımları pek çok konuda fikir vermektedir. Öncelikle defterin hazine defteri olması nedeniyle hazinede hıfz edilen pek çok eşyaya ve nakit paraya dair kayıt bulunmaktadır. Padişahın çizme, kürk, kaftan, murassa esvaplardan oluşan kıyafetleri, dönemin kullanılan saat, yekmerdi, kaliçe, kilim, buhur kutusu gibi eşyaları, hazineye kaydedilen paraları, tüfek ve kılıçlardan oluşan delici ve ateşli silahları defterde ayrıntılı bir şekilde kaydedilmiştir. Hazineden yapılan ihsanlar, hazine harcamaları, yeniden yaptırılan pek çok eşyanın da kaydı tutulmuştur. Defter yeni yeni çalışılmaya başlayan Hazine-i Amire gelir ve giderler sahası alanına katkı sağlaması dolayısıyla büyük önem taşımaktadır.

Ek. I

Defterin Transkripsiyonu

18 a

1076 Sene-i Saferü'l-hayrında Edirne'den İstanbul'a teveccüh olundukda dış hazineye teslim olunan eşyalardır.

Derili Mısırî para sanduğı fi 4 aded 180 kese 720

Siyah akçe sandığı Mısırî para sandık fi 4 aded 6 kese 24

Derili gurus sandığı fi 4 aded 7 kise 28

Derili gurus sandığı fi 4 aded 63 kese 252 (Bu sandıklardan dördü siyah demirli sandık olmuştur.)

Siyah gurus sanduğı fi 4 aded 10 kese 40 (aded 24 fi 6)

Siyah gurus sanduğı kese 4

Siyah çil akçe sandığı fi 4 aded 7 kise 28 (haseki sultan 8) aded 20

Siyah Yemen sandığı fi 4 aded 3 kise 12

Siyah eski akçe sandığı fi 5 aded 24 (2 haseki sultan) beher kese 50000 aded 120 (10 eksiltilmiş) 110 fi 24 (2 dahi noksan) aded 22

Siyah eski akçe sandığı fi 50 (beher kese 40000) aded 10 kese 40 (5 haseki sultan)35 (fi 7)

18 b

Siyah altun sanduğı fi 3 aded 8 kiSe 24 (beher kese 5000)

Vali-i Bağdad İbrahim Paşa'dan⁸ gelen akçedir. Siyah demirli gurus sandığı aded 5 (üç sandıkda kese beşer, iki sandıkda kese dörder (yekûn kese 23)

Kife (Altun sandık aded 8, Derili akçe sandığı aded 243, Siyah akçe sanduğu adde 6, Musâhib ağanın akçe sanduğu aded 12)

Sandık oklar olur

Def'a sandık oklar olur

Sandık (tuş⁹ perdesi zerbâb aded 2, parça aded 2,murakka perde aded 1)

Sandık (tuş perdesi aded 1, zer ---- nihali aded 5)

Sandık (Astarlık dülbendler, Virgü için kuyruk kürk aded 1, İncülü abayiler, Cum'a seccadeleri)

Sandık (Sim sahan ve kapak aded 13, Sim tepsi ma'a kapak aded 2)

Sandık eskiden olandır (Asma saat aded 3, Kulle saat aded 1)

Sandık (Hamam esvâbları, bohasiler ve destmallıklar olur)

Akçe sanduğu yoldaşların ulufe akçesi olur

Sandık (Kuyruk kürk aded 1, Sancağ-ı şerif kutusu aded 1, Virgü için çalkava kürk aded 1, Kakım kürk aded 1)

Sandık (El yağı için sim tebsi aded 2, Sade kılıç namlısı aded 2, Avşek kürk aded 1,Kakım kürk aded 2, Kuyruk kürk aded 1, Harem-i şerifden gelen hünkârımızın kubbe saati aded 1, Yağ levâzımâtı için uzun kutu aded 1

19 a

Sandık (Zereleler olur 2)(27 mâh-ı Ramazan bu sandıkda olan yedi saatin dördü haseki sultan hazretlerin iri (ayrı?) ---- musâhib Mustafa Ağaya teslim olunmuştur. Vali götürdüğü iri (ayrı?) kalkan saat dahi yevm-i mezbûrda Ağaya-yı mezbûra teslim olundu.

Sandık (Ser-â-pâ pabuçlar olur) (içerü alınmıştır.)

Sandık haseki sultan (Küçük asma çalar saat haseki sultan aded 1, aynalı tabla saati haseki sultan aded 1, Uyvar? tarzı çekmece saati aded 1 (haseki sultan), Kubbe çekmece saati aded 1,Hünkârımızın asma çalar aylı günlü mina saat aded 1 (Mâh-ı Rebi'ü'l-âhirin fi 13 musâhib Mustafa Ağaya teslim.), Asma çalar saat aded 1(Mâh-ı Rebi'ü'l-âhirin fi 13 musâhib Mustafa Ağaya teslim.), İlçi götürdüğü kalkan iri (ayrı?) saat aded 2

⁸ 1665 Ağustos/eylül aylarına denk gelen bu tarihte Vali-i Bağdad İbrahim Paşa ile ilgili şöyle bir bilgiye ulaşılmıştır. 'Basra beylerbeyi Hüseyin Paşa, Lahza eyaletini Basra eyaletine ilhaki ve beyi Mehmed Paşa'nın firarı üzerine merkezden ferman ile Uzun İbrahim Paşa Basra seferine çıktı. Basra'yı kuşattı. Ancak Basra valisi özür dileyerek Lahza'yı yine eski valisine verdiği için kuşatma kaldırıldı.(Bayatlı, 2005: 195)

⁹ Ön taraf . (Parlatır, 2006: 1734)

Sandık (Acem zerbâbu kalıçe aded 1, Düz katife tob ve parça aded 15, Çatma yasdık çift aded 3, Mardin --- aded 1)

Sandık (Hünkârımızın çizmeleri olur) (*içerü alınmışdır.*)

Sandık (Taht-ı şerif döşemesi ve sancağ-ı şerif olur)

Sandık (Çarköşe çekmece saati aded 2, Kubbe saati aded 1, Minalı eğreti çekmece saat aded 1)

Sandık (Kalkan saati aded 2, Küçük çekmece saati aded 1)

Sandık (Buhur kutusu aded 1, Nişângâhlar olur ma'a demirler)

Sandık (Mavi çuka beyaz çalkava serhaddi aded 1, Yeşil çuka beyaz çalkava serhaddi aded 1, Gülgünî çuka beyaz çalkava serhaddi aded 1)

Sandık (Kırmızı çuka beyaz çalkava kontoş aded 1, Gayr-ı boy çuka beyaz çalkaca kontoş aded 1, Yeşil çuka beyaz çalkava kontoş aded 1)

Sandık (Turuncu çuka siyah çalkava kontoş, Kırmızı çuka siyah çalkava kontoş aded 1)

Sandık (Evsât serâser kaftan aded 25) *içerü alınmıştır.*

Üç sandık kilimlerdir aded 50

Boş sandık aded 37

19 b

Birinci kılıç sandığında simlice kılıç aded 25

İkinci tüfenk sandığı tüfenk aded 25

20 a boş

20 b

Sene 77 Mâh-ı Muharremde vaki olan harcdır ki beyân olunur

Beyliye bir def'ada verildi ber vech 40500 (bahs ber vech 505)

Beyliye bir def'ada verildi ber vech 205

Numune için kal olan eski akçe 16500

Numune için kal olan guruş 140

Veznedârlara ve kalcılara verilen ihsân guruş 8000

Peşkir gulâmı beyi Ağa yediyle --- altun aded 6

Kuyumculara tâ'amiyye guruş 28

Bostalcılara berây-ı 'arz guruş 50

Pars getüren adamlara çuka-dâr ağa yediyle verilen guruş 70

Karak¹⁰ getiren adamlara kethüdâ yediyle verilen altun aded 65

¹⁰Hisar . (Parlatır, 2006: 844)

Bir mühr kaşı yapıldı altun aded 14
Mâh-ı mezbûrun fi 25 kethudâ yedinden altun aded 105
Mâh-ı mezbûrun fi 25 çuka-dâr ağa yediyle pehlivanlara verildi guruş 250
Mâh-ı safer-i ahirde vaki olanihsânât
Kethudâ yedinde olan kuyumcu kefiliiye verildi guruş 20
Has odabaşı yediyle kilârcı başı guruş 300
Has odalı peşkir gulâmı bey ağa yediyle altun aded 15
Çuka-dâr ağa yediyle mehterlere ihsân olunan akçe 2000
Çan petro yapduğı saat zarfı için altun aded 20
Fi 23 dülbend gulâmı yediyle verilen altun aded 50
Zırhcı başa verilen esedi aded 100
Tüfenkci başa verilen esedi aded 42
Çuka-dâr ağa yediyle kuklacıya guruş 50
Musâhib Mustafa Paşa'nın tirkeş ve zincirine altun aded 75
Serraclara verilen akçe guruş 50
Paşa bey zerelerin yaldızı için altun aded 100
Saatçi can petroya verilen guruş 100
Hekim başıya ihsân akçe 12000
Berây-ı ta'amiyye guruş 394
21 a
Paşa bey zereleri için verildi sim fi 13 7500 akçe 95500
Evâniler için alınan sim 2050
Bir ---- için verilen altun 83
İşden 'arz altun otuz altun iş için verilen 30
Paşa bey zereleri için verilen sim 7965
Taraf-ı paşa ve --- tasdik için verilen zere 150
--- ile müşerref olan Mehmed Ağa yediyle kethudâ guruş 500
Paşa bey zereleri için baha-i mercan 5000
Tüfenkci Konril için 20000
Zırhcı Mahmud Çelebiye 10000
Tüfenkci Ahmed Çelebiye verilen 2500
Hızır Ağa yediyle verilen esedi 200
Silâh-dâr ağa yediyle Şabân-ı şerifde akçe getiren Tatarlara ihsân guruş 150 (Rebi'ül-evvel f
27)

Gadaz? Paşaya akçe verildi 15000
 Fukarâya ber vech-i ihsân akçe 10000
 Kürkcilere guruş 50
 Çizmecilere guruş 35
 Helvacı Ali'ye guruş 312
 Mustafa --- guruş 150
 Mühür kazıcıya guruş 150
 Seraserci başa guruş 2500
 Mâh rebi fi 17 hazine kethudâsı yedinde verilen altun 76
 21 b
 Eski yekmerdi kapak yapılub teslim olundu dirhem75
 Sonra ----evânilerden sim vezin olundukda sim dirhem 6235
 Harab dirhem 2130¹¹
 Sene 77 Mâh-ı Cemaziye'l-evvelde vâki' olan masârıfdir ki beyân
 Şeyh Mehmed Ağa yediyle verilen altun 40
 Ceyb-i hümâyûnlarına tahminen kethudâ yedinden verilen altın 85
 Çuka-dâr ağa yediyle verildi altun elli
 --- Berây-ı kılıç yüz elli
 Sim kaplar yapıdırılmak için verildi dirhem 1500
 Mâh-ı mezbûrun fi 5 ---- -- mahallere sürgün edende kethudâ --- verilen altundur kara kulluk
 Ahmed Ağaya virdüğü vesair harc emirdir 88
 Mâh-ı Cemaziy'el-ahirde vaki olan harcdır
 Has ahur halifesine verilen guruş 80
 --- 40
 --- 20
 Surre için hazineden teslim altun 500
 Kuyumcu başı yediyle verilen guruş 168
 22 a
 Mâh-ı Receb'de veki olan ceyb-i hümâyûn (Fi 10 rikâb-dâr ağa yediyle hasene 100)
 Sene 77 Mâh-ı Şaban'da verilen ceyb-i hümâyûndur (Kethudâ yediyle verilen altun 40, --
 akçe 1000, Harem başıya verildi guruş 500, Mâh-ı mezbûrun fi 25 bir haseki yediyle verildi
 altun 50)

¹¹ Burada anlaşılamayan bir hesap işlemi var.

Mâh-1 Ramazan-1 şerifinde verilen ceyb-i hümâyûn (Fi 16 kethudâ Mehmed Ağa yediyle verilen altun 40, Fi 17 dülbend Ağası Hüseyin Ağa yediyle verilen hasene 40, Fi 20 Rikâb-dâr yediyle verilen hasene 40, Fi 22 kethudâ yediyle verilen altun 40)

Sene 77 maşallahü'l- mükerrermede ceyb-i hümayûn verilen (Fi 4 Muharrem haseki yedinden ve baş çuka-dâr gulâmı İbrahim Ağa yediyle verildi altun 60, Mâh-1 mezbûrun fi 11 ---- çıkdıkda ihsân olunan guruş 300, meftah gulâmı yediyle verilen altun fi 15 aded 40, Şâtırlar kethudâsı yediyle verilen altun fi 16 aded 50, Fi 18 dülbend gulâmı yediyle altun 30, Şâtır Hüseyin Ağa yediyle verilen altun aded 50, Meftah gulâmı yediyle verilen altun 30, Berây-1 arpa guruş 250)

22 b

Sene 1078 Mâh-1 Muharrem

Şâtır Hüseyin Ağa yediyle çil akçe 6000

Altun aded 225

Dülbend gulâmı yediyle altun 70

Fi 9 meftah gulâmı yediyle altun 50

Fitu? Dilsize verilen altun 22

Yeni Müslümanlara verildi guruş 60

Çuka-dâr ağa yediyle verilen altun 50

Dülbend gulâmı yediyle verildi altun aded 30

*

Mâh-1 Saferü'l-hayrda verilen altun ve akçedir.

*

Hazine kethudâsına çil altun 20000

Şâtır başına guruş aded 200

Meftah gulâmı yediyle altun aded 50

Dülbend gulâmı yediyle altun 150

Çanta için çuka-dâr ağaya verilen guruş 250

Has odalı sadefci Mehmed Ağa yediyle verilen altun 50

Meftah gulâm yediyle guruş 10

Has odalı Şeyh Mehmed Ağa yediyle verildi altun 50

Has odalı müezzin başı Mustafa Ağa yediyle verildi altun 50

Sene 78 Mâh-1 Rebiü'l-evvelde vaki olan ceyb-i hümâyûn

*

Arz dışında musahib Velü Ağa yediyle verilen guruş 500

Arz dışında müezzin başı yediyle altun 50
Bir haseki yediyle verilen guruş 100
Hızır Ağa yediyle at akçesi verildi altun 178
Def'a kal olmak için altun 200
Tüfenkçilere verilen altun 60
Kuşçulara verildi dirhem sim 500
Kazancılara verildi dirhem sim 1000
Kılar kethudâsına yol harcı verildi guruş 50
23 a
Mâh-ı Rebi'ül-ahirin masrafıdır
Mâh-ı mezbûrun fi 5 bir haseki marifetiyle verilen altun aded 150
---- karıya verilen akçe 19000 guruş 190
Timara çıkan hastalar için traşdara verilmiştir guruş 40
Vezir-i azam hazretlerine getiren adama ihsân olunmuştur guruş 300
Dimetoka'da defter-dârdan kapucular kethudâsı yediyle alınan guruş 500
Musâhib Ahmed'e ihsân olunan çukaya guruş 500
Kilardan çıkan Şâtır Hüseyine ihsân olunan guruş 200
Musâhib Mustafa Ağa ser --- birinden verilen altun ve çil akçedir çil akçe 10000, çil akçe 5000, altun 50

Mâh-ı Cemaziye'l-evvelinin harcı
Hacı --- Yusuf Ağa'ya guruş 500
Kâbe-i Şerifden gelen dört adama ihsân guruş 800
---- için şâtırana verildi guruş 100
Çavuşa guruş 100
Selim guruş 60
Mâh-ı mezbûrun on evvelîsi günü --- konulub Gürcistan'dan başlar geldikde verilen altun 165
23 b boş
24. mikrofilm sayfa 25 olarak sayfalandırılmış
25 b
Has odalı Hayri Yusuf Ağa'nın harcı için ber vech-i pîşîn verilen akçelerdir (atda verilen guruş 250, iki def'a --- akçe verildi guruş 120,120
26 a
Birinci sandık evsât seraser kaftanlar vardır

İkinci sandık ulemâ kürkleri olur

Üçüncü sandık ---- aded 3

Dördüncü sandık murassa çaprazlı kerrake aded 1 semmûr cübbe aded 1

Beşinci sandık at pusadın ve yultarlar olur

Altıncı sandık Beyaz çalkavi kontoş aded 2, Kıvrık kontur aded 2

Yedinci sandık hünkârımızın alay ve günde kaftanları olur

Sekizinci sandık hünkârımızın mütenevia kaftanları olur

Dokuzuncu sandık entari ve zıbunlar olur

Onuncu sandık kuyruk erkân aded 1

On birinci sandık hünkârımızın kakım kürkleri olur

On ikinci sandık evşek? kürkleri olur

On üçüncü sandık Tatar Han kılıcı aded 1, Vezir kılıcı aded 1, Virgü kılıçları murassa aded 5,

Sade altun kılıç aded 3, Ve kılıç kiseleri ve kaklar, Ve semmûr ve evşek tahta kürkler olur

26 b

On dördüncü sandık Oklar ve nalınlar ve büyük boy çizmeler kırmızı mum olur

On beşinci sandık hünkârımızın ayakkabıları ve topları olur

On altıncı sandık kerrakeler ve segendiler ve kaklar olur

On yedinci sandık hıdavât sandığı

On sekizinci sandık şalvar sandığı

On dokuzuncu sandık Dibalar ve sade hatayîler ve sade kadifeler ve beyaz çukalar ve sade atlaslar olur

Yiğirmi sandık Ayakkabıları olur

Yiğirmi birinci sandık evsât seraser kaftanlar olur

Yiğirmi ikinci sandık vezir kürkleri ve seraserleri ve beylerbeyi seraserleri olur

Yiğirmi üçüncü sandık Emanet çukalar olur

Yiğirmi dördüncü sandık Soflar ve çukalar olur

Yiğirmi beşinci sandık semmûr erkân aded 5, Siyah çalkavi kontoş aded 1

Yiğirmi altıncı sandık tefârikler ve --- olur

Yiğirmi yedinci sandık paşanın kavukları olur

Yiğirmi sekizinci sandık entari ve zıbunları olur

Yiğirmi dokuzuncu sandık paşanın kaftanları olur

27 a

Guruş sandık 8 fi 5 kise 40

Çil akçe sandığı 4 aded fi 5 kise 20

Para sandığı 1 kise 5

Hurc sandığı aded 1

28 b

Defter-dâr Paşaya yeniden yapılmak için emr olunan eşyalardır

Kebîr sepet çift 40

Kırmızı meşinli harar aded 80

Kebîr esvâb sandığı aded 100

Akçe sandığı aded 150

Kilim aded 300

Kilid hazine aded 500

Ferman olunmayub esvâb sandığı aded 19, çatma yasdık aded 4, akçe sandığı aded 170

Mavi mina akreb saat aded 1 (ayar için yarıcı Ali Ağa yediyle gelmiştir. Mâh-ı Muharrem fi 22 sene 77)

Piruze minalı etrafı Firengi elmaslı akreb saat (ayar için yarıcı Ali Ağa yediyle gelmiştir. Mâh-I Muharrem fi 22 sene 77)

29 a

Hâlâ Hazine-i amire eskilerine tevzi¹² olunan sandıklardır

Peşkir gulâmı (Semmûr erkân sanduğu dört, Sof semmûr erkân sandığı bir, evşek kürkler sandığı bir)

Sazende başı (Kakım sandığı bir, Kuyruk erkân sandığı bir, Çuka sandığı bir, Sevgendî¹³ sandığı bir, Ulemâ sandığı 1, Semmûr serhaddi 1)

Gügüm şâkirdi (Gügüm sandığı iki, Nöbetci başı sepeti dört, Akça sandığı aded 1, Diba sandığı bir)

Ayrık? Gulâmı (Evsât seraser sandığı iki, Beylerbeyi sandığı bir, Vezir-i azam sandığı bir, --- sandığı bir, Çalkavi sandığı bir)

Peşkir şakirdi (Çuka semmûr kontoş sandığı iki, Ayakkabı sandığı bir, Kaftan sandığı bir, Entari ve zibun sandığı bir, Semmûr cübbe sandığı bir)

Bülbülcü (Şalvar sandığı bir, Semmûr serhaddi sandığı bir, Gügüm başı sepeti iki, Altun sandığı bir, Sübke sandığı bir)

Tablcı akçe sandığı altı

29 b

Sırma çekmek için defter-dâr Ahmed Paşa'dan alınan halis

¹² Dağıtma, bölüştürme (Parlatır, 2006: 1716)

¹³Sevgend :yemin, and. (Parlatır, 2006: 1498)

Def'a Nemçe'den gelen sepeti gümüşden sırma çekmek için verilen sim dirhem 18600, halis sim dirhem 15000

Gümüş dirhem 22000 (Hüseyin Çelebi için alınan simdir.)

Hüseyin Çelebi numune için verilen altın şem-dân dirhem 1350

Yüzü açık altın şem-dân dirhem 1677

Altun sahan aded 8 kapak aded 8 dirhem 5440 (gelüb hazine-i şerife teslim olundu.) (yeni yapılacak sahan 3, kapak 4)

Gelüb hazine-i şerife teslim olundu. Sim evânîdi. (Sahan aded 10, kapak aded 12, maşraba aded 1, tas aded 1, sini aded 2 yekûn dirhem 5935 (yeni yapılacak kapak aded 4, tas aded 1, sini aded 2)

Dört sim sini verildi dirhem 275

Altın sim mikrası 67

Helvacı Ömer'e teslim olunan sarı ve beyaz sırmalardır. Sarı miskâl 5000, beyaz sırma miskâl toplam 2300, toplam 7300)

Kuyumcu Hüseyin Çelebi için teslim olunan sarı sırma miskâl toplam 795

--Teslim-i berây olub sarı 5000, beyaz 2300 toplam 7300

Bir def'a da dahi bize gelüb teslim olunan sırmadır dirhem 9750 (kağıd aded 43, sarı sırma dirhem 6450, seksen miskâl 6500, beyaz sırma dirhem 3300 kağıd 22

30a

Bir def'ada dahi simkeş başı götürüb teslim olundu sırmalardır. (Sarı sırma miskâl 1800, Beyaz sırma miskâl 500)

Davud Paşa'da çadira çıkıldıkda Helvacı Ömer'e verilen sarı sırma dirhem 1075, bi-hesab miskâl 720

Beyaz sırma miskâl 1634

Derzi başı hatunu ile irsal sırma miskâl 200

Der-İstanbul teslim miskâl 384

Der-İslambol def'a teslim sırma miskâl 167

Cem'an ahz olunan sırma bi't-tamam miskâl 20000

31 a

Sene 76 Mâh-ı Safer'in beşinci günü sefer-i hümâyûnda olan hazineliye saadetlü hünkârımız Hattı Hümâyûn ile birer yem ihsân etmişdir. Yem alan hazineli beyân olunur.

Deniz --- gulâmı (Tabi'i has odalı hekim başı Mehmed Ağa)

Ali gulâm (Şekmer dayezade)

İbrahim ser sazende(Tabi'i kethudâ-i hazine)

Ahmed Ggm Şâkirdi (Tabi'i Bosna hazine-i İbrahim)
Mustafa gulâm-ı ayırık
Ömer derzi (Tabi'i Cündî Mehmed hazine)
Receb Tablcı (Tabi'i Ahmed halife-i hazine)
Abdlmusa halife(Tabi'i halife-i hazine)
Muhammed Kara (Tabi'i BaĒdadlı Mehmed AĒa)
Hüseyin Bosna (Tabi'i Bosna İbrahim Hazine)
Muhammed Cezayirî (Tabi'i Cündî Mehmed hazine)
Mahmud Halife(Tabi'i kethudâ-i hazine)
Mahmud Berber(Tabi'i kethudâ-i hazine)
Süleyman beyzade
Muhammed Derzi (Tabi'i kethudâ-i hazine)
Ahmed Bosna (Tabi'i Bosna İbrahim Hazine)
Ali Pehlivan (Tabi'i Mehmed Tavîl Hazine)
Halil tavîl(Tabi'i Kenan Cündî Hazine)
Musa Hazine (Tabi'i Cündî Zülfikar Hazine)
Hüseyin Kürt (Tabi Zayid zade)
Mustafa Halife (Tabi'i Cündî Hüseyin hazine)
Abdlmusa Bosna (Tabi'i Kenan Cündî Hazine)
Muhammed Üsküb (Tabi'i Cündî Mehmed hazine)
Receb Berber (Tabi'i Mes'ud Cündî Hazine)
Yusuf Çerkes (Tabi'i kethudâ-i hazine)
Hüseyin Mhrc(Tabi'i Cündî Hüseyin hazine)
Muhammed ? (Tabi'i kethudâ-i hazine)
Mustafa Arnavud (Tabi'i Cündî Zülfikar Hazine)
Abdüllatif (Tabi'i kethudâ-i hazine)
Ahmed pehlivan (Pehlivan Mehmed AĒa'ya tabi)
Muhammed Krtay (Tabi'i kethudâ-i hazine)
Muhammed Saitî –
Mustafa tavîl (Tabi'i ser-hazine)
Mustafa m'ezzin (Tabi'i Zülfikar Hazine)
Mustafa --- (Tabi'i Hazinedar Paşa)
Ali Bosna (Tabi'i Karagöz Mustafa AĒa)
Receb --- (Tabi'i Zülfikar Hazine)

Mahmud Kürt (Tabi'i Receb Cündî)
Muhammed Defterî (Tabi'i Kethudâ-yı Hazine)
Muhammed Halife (Tabi'i baş cüce hazine)
Ahmed Defteri(Tabi'i Kethudâ-yı Hazine)
Muhammed Bosna (Tabi'i Kethudâ-yı Hazine)
Hüseyin Bosna (Tabi'i İbrahim Bosna Hazine)
Muhammed Halife (Tabi'i Cündî Halil Seferi)
Berber (Tabi'i Dülbend Ağası)
Mustafa Halife (Tabi'i Kethudâ-yı Hazine)
Ahmed Dellak (Tabi'i güğüm – Mehmeleri)
31b
Sene 1072 Hazine-i 'Amireden at alanlar beyân olunur
Muhammed yeleli
Muhammed Küçük
Muhammed kara ma'i
Hacı Mustafa
Abdürrahim kürkcü
Derviş
Mehmed kılıcî
Abdürrahim
Cafer Kürkcü
Abdullah Helvaî
Hüseyin Hamamcı
Hasan İmam
Muhammed Derzi
Kürkcü başı 'Osman
Mefta' gulâmı İbrahim
32a
Sene 1067 Rebi'ü'l-ahirde Davud Paşa'ya yatusunda nüzûl olunub --- sandıklarında
yerleşdirildikten sonra bu mahalle kaç sandık olduğu işaret olundu.
Beyaz çalkava kürk sanduğı aded 3
Kuyruk kürk sanduğı aded 2
Kakım kürk sanduğı aded 1
Evşek kürk sanduğı aded 1

Ayakkabıları sanduğı aded 2
 Evsât serâser kaftan sanduğı aded 1
 Şalvar sanduğı aded 1
 Hırdavât sanduğı aded 1
 Ok sandığı aded 1
 Kılıç sandığı aded 2
 Atlas kumaşlar sandığı aded 1
 --- kutniler sanduğı aded 1
 Diba sanduğı aded 1
 Semmûr kontoş ve kürkler sanduğı aded 1
 Pota okları ve nişangâhlar ve canavar okları sandık aded 1
 Pota okları ve Ferhad hanî dülbendler ve abdest makramaları sandık aded 1
 32b
 Sökündiler¹⁴ ve Cedîd kürekdaşlar olan sandık aded 1
 Kilim sandığı aded 1
 Câmî seccadesi ve bükülcek 'abayiler ve kavuklar ve bir tob katife olur
 Müfti-i 'azâm ve 'ulemâ-i kirâm ve virgi kürkü sandık
 Sarıklar olur sandık aded 1
 Şamî şukkabendler ve zilpuşlar ve Pars çulları olan sandık aded 1
 Saraydan gelen sade altun kaliçeler sanduğu aded 1
 Musâhîb Ağa'nın sandığı aded 2
 Semmûr erkân kürkler olan sandık aded 2
 Semmûr cübbe ve – olan sandık aded 1
 Siyah çalkavi sandığı aded 1
 Donluk katifeler ve yelpazeler sandığı aded 1
 Mir'ât olunacak murassa topuzlar ve rikâblar ve eğer olan sandık aded 1
 Murassa esvâblar olan sepet aded 2
 Ali dilsiz muhallefâtından gelen çuka sandık aded 1, atlas sandık aded 1
 Güğüm başı sepeti aded 1
 33 a
 Mâh-1 Şaban-1 Muazzamın Harcların beyân ider

Hesab

¹⁴ Sökülmüş şey. Şemseddin Sami, Kâmûs-ı Türkî, İstanbul, 1999, s.749

Vezir-i azamdan tazı götürenlere	22		
Has odabaşı yediyle	24		
Hazine kethudâsı yedinden tazı götürenlere	26		
--- Cedîdi rahtlar için	100		
Haseki sultan hazretlerine ihsân olan	158		
---- sarf	28		
Çuka-dâr ağa yedinde musâhib ağaya ihsândır fi 2020			
Dülbend gulâmı yediyle verildi fi 6	48		
	10		
Simkeş başıya sarı sırma için verilen altun	49		
	300		
Beyliye teslim olunan sikke altun	31		
Bir çuka bir kumaş, bir çuka bir kumaş çuka-dâr ağa yediyle			
Sene 76 Mâh-ı Ramazan-ı Şerifde vaki olan altun ve akçe beyân olunur.			
Çuka-dâr ağayesinde fi 11	50	Hekim başına ihsân fi 5	500
---- fi 15	100		
Altun çukaya konu fi 16	600		
Ceyb-i Hümâyûnlarına --- fi 16	46		50
Yusuf Ağa'ya fi 19	51		
Bir fakire ihsân kethudâ yedinden fi 20	5		
Dülbend gulâmı yediyle verilen fi 24	80		
Kethudâ Ağa yediye evvekli gün	100		
*			
Yusuf Ağa 10000 akçe			
Simkeş ağa 34800 akçe			
---- 34800 akçe			
Ordu 20000 akçe			
Rumi çuka-dâr 200			
Orduculara 250 gurus			
Çuka-dâr ağa yediyle 200			
*			
Çuka-dâr ağa yediyle fi 11	50		
Altun çukaya konu fi 16	600		
Ceyb-i Hümâyûnlarına fi 16	46		

Bir fakire ihsân fi 20 5
 Silâh-dâr ağa yediyle alınan fi 25 100
 Has odalı Hayri Mustafa Ağa yediyle fi 20 40
 (kese 1, guruş 4400, guruş 500, kese 1, sim dirhem 3510, dirhem 3765, guruş 485, dirhem 3620, sim 2150, teslim 360000)¹⁵
 33 b
 Arz olunan altunlardır
 Hasan Ağa'ya verilen hesap
 Rahtlar için 100
 Zihgirler için 200
 14
 Yancıklar için 250 (ol (evvel) defter kayd olundu)
 *
 Beyliye sim akçesi guruş 250
 Bazı şeyler yaldızı için altun 14
 Beyli yaptığı topuz ve rikâb ve zincir dirhem 1365 (rikâb 810)
 *
 Hasan Çelebiye
 Dört çubuk raht sim dirhem 1200, Kebîr — raht aded 2 sim 1090, Def'a kebîr raht aded 4, fi 620 sim 2520 yekûn 4810
 *
 Nacaklar için Hasan Çelebi'ye verilen sim dirhem 5815, 785 devir deftere kayd olundu 985 yekûn 7585
 *
 Mâh-ı Şevval-i Mükerrreme'de verilen akçe ve altun beyân olunur
 Altun
 Çuka-dâr ağa yediyle 40, -- olundu 120, Karaca göndere avcılara 200, Meftah gulâmı yediyle 20, Yusuf Ağa'ya kethudâ yedinde ihsân 300
 Ayrı harem verildi 80
 34 a
 Mâh-ı Şaban'da Çatalca'ya geldikde alıkonan akçe-i çil

¹⁵ Sayfanın sonunda bu şekilde belirsiz toplamlar bulunmaktadır.

Yemen kese aded 4 (Haseki Sultan hazretlerine ihsândır.), kese 21,4 fi 50000 adeed 17, sandık 5

Mâh-ı mezbûrun guresinde Çatalca'ya gelen akçe

Esedî Kese $37+1=38$, evvel gün 1 toplam $37-0,5=36,5- 5$ haram? Akçesi =32,5

Eski akçeden $17-5$ evvel gün ihracdır=12

Çil akçe kese 15

Karzdan gelen sandık esedî guruş kese 140

*

Hâlâ mevcûd olan akçedir

Guruş 43- hekim başına ihsândır 1= 42

Çil akçe aded 32

Kara akçe kese 7

Altun aded 2700

Kese altun 4

*

Tuğcuya verdim guruş 10, Cameşurcuya verdim guruş 30, Mustafa dilsiz yediyle verdim guruş 50, hakkâka verdim guruş 50, Davud Paşa'da alınan sagirelere ve kaşıklara? Guruş 27, yeşil kumaş aded 1, Ateşi kumaş aded 1 (-- ahirde), tüfenk harcı için verilen guruş 12

34b

*

Bodrumda olan altun kese 15

Davud Paşa'da olan aded 75000

--- önünde anbardan 18000

15000

Gümüş anbarında 10000 (ara toplam 118000)

Sikke-i Cedîde 8000

İdâdında¹⁶ gelen 5000 (ara toplam 131000)

Kadimiyyede gelüb dâhil-i hazine olmuşdur 1250

Huzûr-ı Hümayûnda verilüb Cedîd sikke kesilüb dâhil-i hazine olmuşdur. 8800

Ara toplam 141050

1250

Toplam 142300

¹⁶ İdâd: Hesap, sayı. Parlatır, 691

*

Sene 76 Mâh-ı Ramazan-ı Şerifden Kuyumcu Hasan götürdüğü düğmelerden olub Derviş Paşa'ya teslim olunmuştur.

Murassa altun düğme takım aded 10

Sade altun orta boy düğme takım aded 10

Dar ve sade taşlı altun düğme takım aded 12

--- Dirhem altun 875

Gazzaz Paşa'dan alınan kılabledan, zilpuş ve şukkabend saçakları dirhem 1050, miskâl 800 fi 23, yekûn 23100

*

Gazzaz Başa

Vize menziline iki --- saçağı alındı dirhem 190

Solak çeşmesine bir --- saçağı alındı dirhem 105

--- saçağı aded 2

Sim bez saçağı aded2

Zilpuş saçağı aded 2 cem'an dirhem 529

*

Der menzil-i Kırk Kilisa alınan yultarlardır? Dirhem 210, dane 10

Mâh-ı Zi'l-ka'denin fi 10 sekiz yultar alındı dirhem 1870

Kılabledan saha fi 19 dirhem 223

35

*

Peşkir gulâmında irad 2036 - masraf 1959= 77

Sandık (sevgendiler vardır)

Sandık (Mütenevi'a çukalar vardır)

Sandık (Mütenevi'a kumaşlar vardır)

Sandık (Okular vardır)

Sandık (Kutu ile fağfur ile vizr ile rahtlar olur)

Sandık 1 (Murassa saatler olur)

*

Sazenin başı

Sandık 2 (çuka semmûr kürkler olur)

Sandık 2 (çuka semmûr kürkler olur)

Sandık 1 (evşek kürkler olur)

*

Güğüüm şâkirdi

Sandık 1 (Çuka kakım kürkler olur)

Sandık 1 (Sof kakım kürkler olur)

Sandık 2 (Güğüüm – olur)

*

İbrîk Gulâmı

Sandık 1 (Vezir-i azam kürkleri ve Berây-ı sabık kaftanları olur)

Sandık 1 ('Ulemâ kürkleri olur)

Sandık 1(Beylerbeyi kürkleri ve sadeleri olur)

Sandık 1 (Kapama kaftanlar olur)

Sandık 1(Ayakkabılar olur)

Sandık 1 (Çuka semmûr kontoşlar olur)

Fi 28 Ramazan-ı Şerifin kırk kalem verildi.

Kaynakça**Arşiv Kaynakları**

T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Fon TS.MA.d. kutu/gömlük no. 02321.0001.00

Kitap ve Makaleler

Akgündüz, A. (1994). *Osmanlı'da Harem*. Osmanlı Araştırmaları Vakfı.

Arslanboğa, K. (2014). *Osmanlı Devleti'nde İç Hazine Harcamaları, (1649-1680)*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları: 119.

Bayatlı, N. (2005). Osmanlı Döneminde Bağdad Valileri (1534-1917). *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*. Sa. 158, (ss.189-202).

Güvemli, O.,& Güvemli, B. (2015). Osmanlı Devlet Muhasebesinde Kayıt Düzeni ve Defter Sistemi. *İİBF III International Scientific Conference* . (pp 18-42)

Köseoğlu, C. (1980). *Hazine*. Yapı Kredi Bankası Kültür ve Sanat Hizmetlerinden

Mumcu, A. (1976). *Hukuksal ve Siyasal Karar Organı Olarak Divan-ı Hümayûn*.Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Mustafa Nuri Paşa. (1992). *Netayic ül-Vukuat Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi*.

Haz. Neşet Çağatay (Haz.), C. I-II, TTK.

Orhonlu, C. (1998). *Hazine*. *TDV İslam Ansiklopedisi*. Test Yayını, C.17, (ss. 130-133).

Özcan, A. (2003). IV. Mehmed. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 28, (ss. 141-418).

Özcan, A. (1994). Davud Paşa Sahrası. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 9, (ss. 44-45).

- Parlatır, İ. (2006). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Yargı Yayınevi.
- Sahillioğlu, H. (1993). Ceyb-i Hümâyûn. *İslam Ansiklopedisi*. C. 7, (ss. 465-467).
- Şimşirgil, A. (1998). Osmanlı İdaresinde Uyvar'ın Hazine Defterleri ve Bütçe Örneği. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*. Sa. 12, (ss. 325-355).
- Tabakoğlu, A. (1996). Osmanlı İktisat Sistemi. *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. V, (ss. 9-187).
- Terzi, A. T. (2014). Osmanlı Hazinesi. *Türkler Ansiklopedisi*. C.10, (ss. 893-903).
- Uluçay, M.Ç. (1985). *Padişakların Kadınları ve Kızları*. TTK..
- Uzunçarlışı, İ.H.(1978). Osmanlı Devleti Maliyesinin Kuruluşu ve Osmanlı Devleti İç Hazinesi. *Belleten*, C. XLII, (Ayrı basım)
- Uzunçarlışı, İ. (1988a). *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, TTK.
- Uzunçarlışı, İ. (1988b) *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı*. TTK.
- Yardım, G. (2019). *Osmanlı Devleti'nde Enderûn Hazinesi Gelir Defteri (1783-1803)*, Kimlik Yayınları.
- Yardım, G. (2021). 17. Yüzyılın İkinci Yarısına Ait Bir Deftere Göre Muhallefattan Hazineye Aktarılan Eşyalar. *Mavi Atlas*. C. 9(1), (ss. 147-170)